

دهقه ئە دە بییه کان

مامۆستای بابەت: شاهین حمدامین
ئیمهیل: Shein.ameen@su.edu.krd

ئەحمەدی خانی
١٦٥٠ - ١٧٠٧

ئەحمەدى خانى ۱۶۵۰ - ۱۷۰۷

ناوى (ئەحمەد)ى كوپرى (ئەلياس)ى كوپرى (پۆستەم)ە و لە ھۆزى (خانىان)ە. سالى ۱۶۵۰ لە شارى (بايەزىد") لە داىكبووہ ، لە مزگەوتى (مرادىيە)ى ئەو شارە دەستى بە خويندن كردووہ و ، دوايى بۇ خويندن شارەكانى (ئورفە) و (ئەخلات) و (بدليس) گەراوہ ، پاشان ھاتۆتەوہ بايەزىد و ، ئەوجار چۆتە (جزيرە) و لەوئى خويندنى تەواوكردووہ و ئىجازەى مەلايەتتى وەرگرتووہ و ، لە بايەزىد بۆتە مامۆستا. فەرھەنگىكى عەرەبىيى - كوردىيى بە ناوى ((نوبھارا بچويكا)) نووسىووہ . شاعىرىكى نىشتمانپەرورەى گەرە بووہ و ، يەكەم شاعىرى كوردە شىعەرى نىشتمانى و كوردايەتتى نووسىووہ و شىعەرەكانى خواناسىيى و عىرفانىيى و نىشتمانىن. داستانى (مەم و زىن) يەككە لە شاكارەكانى خانى كە پرە لە بىرى فەلسەفى و خواناسىيى و عىرفانىيى و كوردايەتتى. سالى ۱۷۰۷ لە بايەزىد كۆچى دوايى كردووہ و ھەر لەوئىش نىژراوہ.

تەئرىخ ھەزار و شەست و يەك بوو

لەو راكو دەماژ غەيب فەك بوو

- مه‌حبووبی قولووبی (من له القلب)
- قهلبان تو دکه‌ی ب بال خووه چه‌لب (٦)
- مه‌عشووق تووی ب فه‌خر و نازی
- عاشق تووی ، لیک بی نیازی (٧)
- نووری تو دحوسنی پرووی دلدار
- ناری تو دقه‌لبی عاشقی زار (٨)
- شه‌معی ، نه‌رقیسمی نوور و ناری
- شه‌مسی ، نه‌عیان ، تو په‌رده‌داری (٩)
- گه‌نجی تو دنیف ته‌لیسمی عالم
- که‌نزی تو عیان ژنیسمی ئاده‌م (١٠)

- سه‌رنامه‌یی نامه نامی ئەللا
- بی نامی ته نا ته‌مامه وه‌للا (١)
- ئەه‌ی مه‌تله‌عی حوسنی عیشقبازی
- مه‌حبووبی حه‌قیقی و مه‌جازی (٤)
- نامی ته‌یه له‌وحی نامه‌یا عیشق
- ئیسمی ته‌یه نه‌قشی خامه‌یه عیشق (٣)
- بی نه‌قشی ته نه‌قشی خامه خامه
- بی نامی ته نا ته‌مامه نامه (٤)
- نامی ته‌یه شاه‌به‌یتی مه‌قسوود
- فیهریستی موکاته‌باتی مه‌حموود (٥)

سەرنامەيى نامە : سەرەتا (پېشەكى)ى نامە و كتيب .

مەتلەع : مگلع ، سەرەتاي قسه ، يەكەم بەيتى پارچە شيعريك .

عیشقبازيى : ئەوينداریى .

■ مەحبوبىي حەقىقى : خۆشەويستى راستەقىنە (خو).

■ مەجازيى : خۆشەويستى دنيایى و بەشەريى .

■ فيهرىست : ريزبەندى نيۆەرۆكى كتيب .

■ موکاتەبات : کوى (مکاتبه) ، واتە نامەنووسين .

■ مەحموود : ستايش کراو ، مەبەست پيغەمبەرە (د.خ).

■ من له القلب : ئەوہى دللى ھيە ، واتە ئەو کەسەى ئەوينداری خوايە .

■ تو دكى : تو دەكەى .

■ خوڤه : خوڤتەوہ .

■ ب بال : بەلاى ، بۆلاى .

■ ليك : بەلام .

■ ژار : ھەژار .

حوسن ، جوانى .

عەيان : ئاشکرا .

پەردەدار : نەديو و ناديار .

دنيڤ ، لەنيو .

■ کەنز : خەزىنە .

■ گەنج : خەزىنە

■ شەمع : مۆم .

■ مەعشوق : دلبەر .

■ جەلب : پراکيستان .

■ قەلبان : دلان .

■ شاھبەيت : بەرزترين بەيتى پارچە شيعريک .

■ مەقسوود : مەبەست .

■ نەقش : قەلەم پيڤداھيئان و نەخشاندن .

■ خامە : قەلەم .

■ لەوح : تابلو .

■ ناتەمام : ناتەواو .

■ خام : خاو و نەکامل .

ڦيڱرا بڪرا مه ئينقيادهڪ
هه مياڙ مه را ڊڪر غولامي
ته حسيل (تحصيل) ڊڪر مه عيلم و حيكمهت

گهر ڊي هه بوا مه ئيتيفاقهڪ
روم و عه رهب و عه جهم ته مامي
ته ڪميل ڊڪر مه دين و دهولهت

مهیدانی که مالی دیت خالی
به لکی بته عه سوب و عه شیری

خانی ژ که مالی بی که مالی
یه عنی نه ژ قابلیوو خه بیرری

عالی که ره مه ک له تیفه دانه ک
شیر و غه زهل و کیتاب و دیوان
ئه ف نه قد ببویا ل نک وی مه قبول
عالی بکرا ل بانئ گه ردوون
پئ حه ی بکرا عه لی حه ریری
حه تا ب ئه به د بمایه حه یران

گه ر دئ هه بوویا مه ژی خودانه ک
عیلم و هونه ر و که مال و ئیزعان
ئه ف جنس ببویا ل با وی مه عمول
من دئ عه له ما که لامئ مه وزوون
بینا فه ر و حا مه لای جه زیری
که یفه ک وه بدا فه قئ ته یران

ئەز مامە د حیکمەتا خودیدا کرمانچ د دەوله تا دنیدا
ئایا ب چ وەجھی مانە مه حرووم فیل جومله ژ بو بوونه مه حکووم
ئەف پۆم و عەجەم بوان حەسارن کرمانچ هەمی ل چار کەنارن

شەرحا غەمی دل بکەم فەسانە زینى و مەمی بکەم بەهانە

ئەف نامە ئەگەر خەرابە گەر قەنج کیشایە مه دگەل وى دووسەد پەنج

ئومید ئەوێ ژ ئەهلی عیرفان ئەو دی نەگرن ل من چو حەرفان
تەشنیع نەکن وەکی غەیوران ئیسلاح بکن ل من قسوران

سەهو و غەلەتان نکن تەعەججوب تەئویل بکن ژ بو تەعەسوب